

Доній Н.Є., д.філос.н., професор,
Корольов Є.М., курсант,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

КОМУНІКАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ У ДОРОБКУ МАРКА ТУЛІЯ ЦИЦЕРОНА

Серед багажу людства є ряд «вічних питань», обговорення та можливі варіанти відповіді на які ще тривалий час будуть бентежити наукові голови. Так, традиційним для вітчизняного та західного суспільствознавства стало питання про те, як уможлиблюється наближений до ідеального державний та соціальний лад, коли індивіди діють згідно власних цілей та інтересів, гармонізуючи їх з інтересами суспільства/держави. Це питання постало перед любомудрами ще зі стародавніх часів, коли у суспільстві та державі відбулася функціональна спеціалізація, що поширилася на спосіб життя соціальних груп й яка дала життя категорії «влада». Влада, як породження вказаної спеціалізація, потребувала такого оформлення і механізмів впливу, щоб функціональні взаємозв'язки у державі дозволяли вести мову про останню як про злагоджений та чітко працюючий організм-машину. Виходячи з цього особи, які набували владних повноважень, не просто брали (і продовжують брати) на себе функцію управління цілим суспільством, створюючи видимість об'єднання інтересів усіх стратифікаційних (класових) груп, а були зобов'язані в формі зворотного зв'язку демонструвати наймудріші пропозиції щодо рішення державних чи соціальних проблем. Відтак, абсолютно підтримуючи твердження Дж.Г. Міда, фундатора символічного інтеракціонізму, що «... засадничим принципом суспільної організації людей є комунікація» [1, с. 96], продовжуючи, зазначимо: державний устрій та влада – це важливі підсистеми комунікації в соціальному просторі.

Пояснюючи суспільство й державу як комунікацію К. Ясперс, Е. Муньє та ін. обстоювали ідею, що суспільний договір, який по-суті є контрактом, – це угода, що ґрунтується на фактичній відокремленості людей та необхідності їхньої утримання в межах єдиного цілого. Учасники угоди обмежені взаємними зобов'язаннями; вони сприймають та усвідомлюють один одного лише перебуваючи в безпосередньому контакті, в дискусії. Без подібних контактів вести мову про сильну і справедливу державу не видається правильним.

І саме з такої позиції подивився на ідеальний державний устрій відомий давньоримський діяч Марк Тулій Цицерон в творі «Про державу», побудованому на кшталт діалогів Платона, в якому бесіду ведуть Сципій Африканський Молодший і члени так званого

«Сципіонівського гуртка». Звернемо увагу, що завдяки постулатам психоаналізу, сьогоднішньому читачу добре відомо, що автор дуже часто проєцирує власну життєву позицію, вкладаючи її в уста героїв власних творів. Цю проєкцію ми спостерігаємо і в творі давньоримського діяча. Виключений через обставини з активного політичного життя Цицерон, розмірковуючи щодо недопустимості добровільної відмови від діяльності на благо держави намагається довести важливість мудрості та мудрих мужів у державному управлінні.

Цицерон, як вправний ритор і дотримуючись власно розробленої формули виступу «будь-яке питання – зі знанням справи, злагоджено та витончено, з гідністю при виконанні», орієнтує аудиторію, розпочавши з думки, вкладеної в сута Сципіона, що держава – «надбання народу». Утім миттєво зазначає, що народом треба вважати не будь-яку множину людей, а множину людей, об'єднаних порозумінням відносно права і спільністю інтересів.

По ходу розкриття заявленої тези Цицерон вказує, що ані царська влада (а вона була виборною у Стародавньому Римі), ані правління оптиматів (в новітньому дискурсі – це олігархи), ані влада народу не сприяють сильній та справедливій державі. Якщо в перших двох випадках причиною поразки стає виродження в найгірші форми державного управління, то в третьому – причиною є нестача мудрості. Відтак, Цицерон наполягає: «Зважаючи на все це, з трьох зазначених спочатку видів державного устрою, на мою думку, найкращим є царська влада, але саме царську владу перевершить така, яка буде утворена шляхом рівномірного змішання трьох найкращих видів державного устрою» [2, с. 32]. Й таким чином підводить читача до висновку – виключно за умови у взаємодії трьох суб'єктів (царя, оптиматів і народу), полілогу між ними та погодженості зусиль держава не переродиться в найгірші свої форми та буде сприйматися як справедлива, сильна та життєздатна. Для Цицерона така комбінація цілком логічна: «Бо бажано, щоб у державі було щось видатне і царське, щоб одна частина влади була приділена і вручена авторитету провідних людей, а деякі справи були передані на судження та волю народу. Такому устрою, перш за все, властива, так би мовити, [велика] рівність, без якої вільні люди навряд чи можуть довго обходитися, потім – міцність, так як види державного устрою, згадані вище, легко перетворюються в свою порочну протилежність, – внаслідок чого цар виявляється володарем, оптимати клікою, народ мінливим натовпом, – і так як ці самі види державного устрою часто змінюються новими, тоді як при цьому об'єднаному і розумно змішаному державному устрої цього не трапляється майже ніколи, хіба тільки при великій порочності провідних людей. І дійсно, немає причини для змін там, де становище кожного міцно і йому нікуди зірватися і впасти» [2, с. 32-33].

Тож, Цицерон, представляючи власну концепцію державного устрою,

виглядає доволі модерновим, адже в основі успішності він бачить комунікацію, в ході якої відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями за допомогою загальної системи символів. Такий обмін має виходити з почуття міри докладання зусиль вищих, нижчих і середніх станів і погодженості найбільш розбіжних начал, а, значить, у підсумку, влада має зазвучати «могутньо», забезпечивши безпеку державі.

Література

1. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія: підручник. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.

2. Цицерон. О Государстве (пер. В.О. Горенштейн) // Цицерон. Диалоги. О государстве. О законах / изд. подгот. И.Н. Веселовский, В.О. Горенштейн и С.А. Утченко. – М.: Наука, 1966. – С. 7-88.

УДК 343.9.02:342.922(043.2)

Доценко О. С., к.ю.н., доцент,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Термін методологія походить від грецьких слів *methodos* (методи) та *logos* (вчення) й означає вчення про методи. О.М. Костюк зазначає, що для пізнання об'єктивних знань у правовому вимірі застосовуються різнорідні методи, засоби, способи, принципи. Відповідно, методологія дослідження нормативного тлумачення повинна орієнтувати суб'єкта пізнання як і в якій послідовності необхідно здійснювати процедури, які аспекти даної проблематики слід вивчати, а від яких можна абстрагуватись, яким чином слід застосовувати в пізнанні теоретико-поняттєвий апарат, а тим самим визначати найдоцільніший шлях досягнення об'єктивної істини [1, с. 55]. Підтримуючи автора, все ж таки хочемо уточнити, що методи – це і є засоби і способи. Тому, немає необхідності, на наш погляд, засоби і способи розглядати як окремі складові методології.

Саме поняття «методологія» неоднозначно розуміється науковцями. Його розглядають як у широкому, так і вузькому розумінні. У широкому розумінні, методологія – це теорія людської діяльності, яка пов'язана з пізнанням, мисленням або, якщо говорити точніше, вся діяльність людства, включаючи сюди не лише власне пізнання, але й виробництво, тобто, методологія – це теорія людської діяльності [2, с. 6]. У вузькому розумінні під методологією розуміють сукупність методів, прийомів, процедур наукового дослідження [3, с. 5-6]. Саме таке розуміння методології здебільшого наводиться у працях зарубіжних і вітчизняних